

الاثار الباقية

«چاپ جدید الاثار الباقیه و ایرادهای بنی اسرائیلی»

ابوریحان محمد بن احمد البیرونی، الاثار الباقیه عن القرون الخالیه، تحقیق و تعلیق: پرویز ادکابی، مرکز نشر میراث مکتوب، کط + ۹۰۴.

عنوان مطالبی را که در زیر، از نظر گرامی خوانندگان محترم می‌گذرد شخصاً «چاپ جدید الاثار الباقیه و ایرادهای بنی اسرائیلی!» نامیده‌ام و اعتقاد دارم در مقابل کار گرانسنگی که ویراستار دانشمند «و مرکز نشر میراث مکتوب» انجام داده‌اند، مطالبی که به آن وسیله تصدیح می‌دهم، مصداق صادق همین عنوان است.

از سال ۱۸۷۸ که دکتر ادوارد زاخائو کتاب الاثار الباقیه را به زبان اصلی آن (عربی) با مقدمه عالمانه و مفصلی به زبان آلمانی (صص III-LXIII) منتشر فرمود مقالات مفرد و مستقلی درباره بیرونی و آثار بی‌همانند او به زبان‌های مختلف منتشر شده است. زاخائو که بیش از هر دانشمند و خردمند دیگری به ارزش

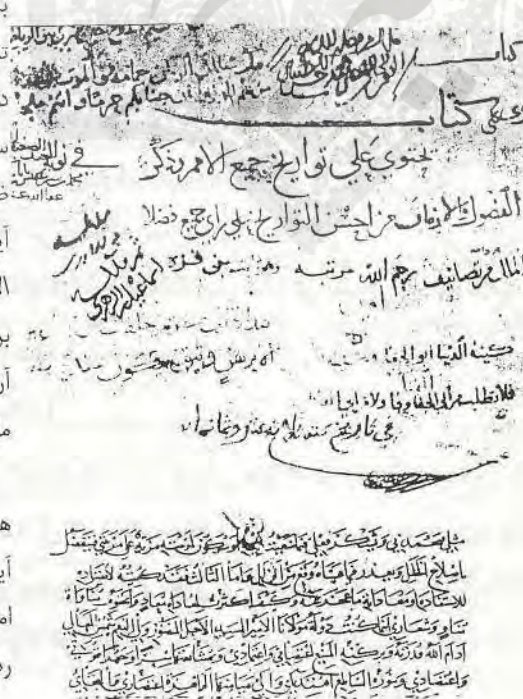
کتاب مذکور و مؤلف یگانه آن آگاه بود، ترجمه انگلیسی آن را با یادداشت‌های مفصل و بسیار سودمندی (صص 367-463) که در خور منزلت رفیع آن کتاب بود، در سال ۱۸۷۹ با عنوان Ancient Nations, London, The Cronology منتشر فرمود. ترجمه انگلیسی کتاب الاثار نقطه عطفی برای شناسایی بیشتر بیرونی و آثار گرانقدر او گردید و ابعاد دیگری از زندگی پر برکت او را برای جهانیان روشن ساخت. شصت و چهار سال بعد از انتشار

دکتر رضا عبداللهی

ترجمه انگلیسی کتاب، شادروان اکبر دانا سرشت (صیرفی) ترجمه فارسی کتاب مذکور را همان گونه که در صفحات نخست کتاب زیر عنوان «نظری به کتابهای ابوریحان» (ص دو) و مقدمه کتاب (صص ده و یازده) ۴ می‌فرماید از روی نسخه خطی مدرسه سپهسالار و دو نسخه عکسی دانشگاه تهران که از روی نسخه‌های خطی استانبول تهیه شده بوده است. (همچنین نگاه کنید به: بیرونی، ادکابی، صص ی تا یط) در سال ۱۳۲۱ هجری شمسی منتشر فرمود. اشارات زنده یاد دانا سرشت در مقدمه کتاب (صص دو، ده، یازده) به الاثار الباقیه چاپ زاخائو نشان می‌دهد که چاپ زاخائو نیز مورد مراجعه آن مرحوم بوده است. برخی از دانشمندان معاصر با حسن نیت کامل گمان کرده‌اند که اختلافات موجود بین متن چاپ زاخائو و ترجمه فارسی الاثار الباقیه به خاطر استفاده از نسخه‌های عربی مختلف بوده است. اکنون با چاپ جدید متن کتاب الاثار به همراه برگردان یادداشت‌های عالمانه زاخائو بر

کتاب مذکور و مؤلف یگانه آن آگاه بود، ترجمه انگلیسی آن را با یادداشت‌های مفصل و بسیار سودمندی (صص 367-463) که در خور منزلت رفیع آن کتاب بود، در سال ۱۸۷۹ با عنوان Ancient Nations, London, The Cronology منتشر فرمود. ترجمه انگلیسی کتاب الاثار نقطه عطفی برای شناسایی بیشتر بیرونی و آثار گرانقدر او گردید و ابعاد دیگری از زندگی پر برکت او را برای جهانیان روشن ساخت. شصت و چهار سال بعد از انتشار

کتاب مذکور و مؤلف یگانه آن آگاه بود، ترجمه انگلیسی آن را با یادداشت‌های مفصل و بسیار سودمندی (صص 367-463) که در خور منزلت رفیع آن کتاب بود، در سال ۱۸۷۹ با عنوان Ancient Nations, London, The Cronology منتشر فرمود. ترجمه انگلیسی کتاب الاثار نقطه عطفی برای شناسایی بیشتر بیرونی و آثار گرانقدر او گردید و ابعاد دیگری از زندگی پر برکت او را برای جهانیان روشن ساخت. شصت و چهار سال بعد از انتشار

کتابخانه ملی ایران
موسسه تخصصی زبان
تاسیس ۱۳۰۲
تهران

به عنوان «رونمایی انتشار الاثار الباقیه» در تاریخ هشتم اسفندماه ۱۳۸۰ برای بررسی مسایل مربوط به چاپ کتاب مذکور در انجمن آثار و مفاخر فرهنگی با حضور بیرونی شناسان و علمای بزرگ مملکت در تحقق یکی از آرمان‌های «مرکز نشر میراث مکتوب» یعنی «برگزاری جلسات گفت و گو، میز گردها و همایش‌ها درباره مسایل و مشکلات تصحیح متون و معرفی آثار خطی ارزشمند...» (شش سال تلاش، ب] اقدامات آموزشی، ۲، ص ۵) برگزار گردید، آقای اکبر ایرانی مدیر عامل دانشمند مرکز، شاید از آن بابت که در جلسه مذکور تنها امتیازات چاپ جدید را برشمردم، از این جانب خواستند که مقاله‌ای انتقادی درباره چاپ جدید الاثار الباقیه بنویسم. به رغم آن که پیش از آن مقاله نسبتاً مفصلی به همین مناسبت یعنی چاپ جدید الاثار الباقیه به نشریه جهان کتاب تحویل داده بودم که نوبت چاپ آن را در شماره مخصوص پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی تعیین فرموده‌اند، این درخواست را اجابت کردم و از آنجایی که الاثار الباقیه بیرونی مشحون از اسرائیلیات است و شخصاً عمری است با بیرونی محشور، چند ایراد بنی اسرائیلی! دیگر افزون بر آن تعدادی که برای چاپ به نشریه جهان کتاب سپرده‌ام بر چاپ جدید الاثار الباقیه وارد کردم. ایراد بنی اسرائیلی نخست آنکه: ستونی که ویراستار دانشمند اثر، در

سمت راست طیلسان مضعّف (یا به تعبیر ویراستار محترم، زیگواره) در صفحه ۵۸۸، یادداشت (تعلیق) شماره ۱۹۷ در افزوده‌اند (نگاه کنید به بیرونی، اذکابی، صص ۵۸۸ - ۵۸۶) کاربرد طیلسان مضعّف ۵ را با مشکل مواجه می‌کند. بیرونی درباره استفاده از جدول (طیلسان) مشابهی که در کتاب التفهیم (همایی، ص ۲۳۹) آورده است و آقای دکتر اذکابی نیز همان شرح را در یادداشت مذکور عیناً نقل کرده‌اند، می‌فرماید: «و اندر این جدول که به کردار منبر است نهادیم روزها را، آنچه از هر تاریخ

است تا به دیگر تاریخ بدان خانه که میانگی باشد، هر دو تاریخ را چون از یکی به درازگیری و از دیگر به پهنا تا هر دو انگشت به یکی آیند». در ستونی که ویراستار محترم افزوده‌اند، نام گاه شماری‌های مختلف از موضع اصلی خود در قطر مورب طیلسان (قطر موربی که در چاپ جدید با حروف

سیاه چاپ شده است) به ستون سمت راست انتقال یافته است و چون در این ستون نام گاه‌شماری‌ها در زیر یکدیگر قرار گرفته‌اند، یافتن روزهای بین مبادی گاه‌شماری‌ها به آن صورتی که بیرونی نوشته است، غیر ممکن می‌شود. برای آنکه جدول مذکور مفید فایده‌ای باشد، انتقال نام گاه‌شماری‌ها به موضع اصلی خود ضروری است و حتی حذف ستون افزوده شده در سمت چپ جدول نیز برای حفظ اصالت طیلسان مضعّف بیرونی سزاوارتر است.

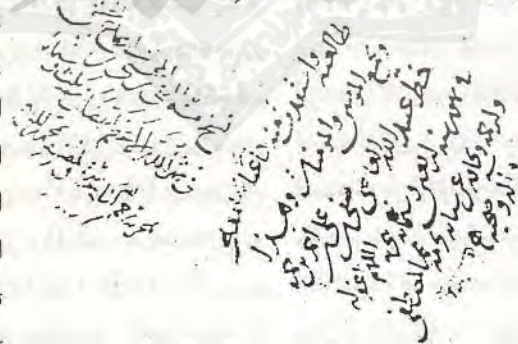
ایراد بنی اسرائیلی دوم آنکه: یادداشت‌های زاخائو بر ترجمه انگلیسی الاثار که به وسیله ویراستار فاضل چاپ جدید، ترجمه و در بخش تعلیقات کتاب (notes <520 - 1>، تألیف زاخائو - اذکابی، صص ۷۴۵ - ۴۵۹) افزوده شده است، بر سودمندی کتاب افزوده است. و اگر شماره صفحات یادداشت‌ها در ترجمه انگلیسی در کنار نام زاخائو اضافه می‌شد خوانندگان را سود مضاعفی می‌رساند.

یادداشت‌ها دیباچه (o)، و فرگرد یکم (1)، و برخی دیگر از یادداشت‌های شادروان زاخائو را که از فرگردهای دیگر تفلاً انتخاب کردم با متن یادداشت‌ها به زبان انگلیسی مقایسه نمودم. در چند مورد و از آن جمله در یادداشت شماره 1 مربوط به صفحه ۳ از متن؛ در صفحه ۴۶۱

چاپ جدید چند سطر از یادداشت صفحه ۳۶۷ با نشانه P.1.1.25 در بخش یادداشت‌های (Annotations) زاخائو حذف شده است و با یادداشتی از ویراستار فاضل موضوع به شایستگی تکمیل گردیده است. در حالی که ویراستار دانشمند در «مقدمه ویراستار» (ب. تعلیقات، ص که) تصریح فرموده‌اند که: یادداشت‌هایی که صرفاً اصلاحات لغوی یا قرائت صحیح کلمات در متن عربی است اگر از طرف ویراستار پذیرفته شده است در متن که ارجاع به صفحه متن انگلیسی، اعمال فرموده‌اند. و با توجه به این که ویراستار فاضل می‌نویسد: «ما تمامی تعلیقات مزبور را به فارسی ترجمه کرده‌ایم (هم با امضای <زاخائو>»،

خوانندگان انتظار حذف قسمتی از یادداشت‌های زاخائو را ندارند. درست است که ویراستار دانشمند کتاب با شیوه‌ای بسیار دقیق و عالمانه و توجه به بسیاری از جوانب و به حقیقت دانش وسیع خود و کار شبانه روزی کاری کارستان ارائه فرموده‌اند، ولی بنا به دلایلی که نوشته

المصنوعون في النور المادي ادم اسند نوره و بر حقه المانع اعصابي واعتادي
 وشابهم ابراء معلقوتي واعتادي نوره الساطع امتدادي بالاسانها
 الزاهر اعتصابي النجاني عرقني الله كما في المسابح سنه الشحير
 لا ياد به بتاديه مواجب الطاعة المفروضه وادمان ادعائه بوني
 محار اندهم نتميه. ولتتم ابر الكاسب بالله ان الله، حتى
 داوئح سبل البرئشه والبسمي لهلك مرسله عن شنة وحي من عز بلنه وبتلقا
 على عبد المعبود النبي خیرامة دايا ابا ابي الطاهر

شد و دلایلی که در زیر می‌آید، چاپ جدید الاثار الباقیه هنوز محققان را از مراجعه به ترجمه انگلیسی آن کتاب به قلم زنده یاد زاخاوی بی‌نیاز نمی‌کند. ترجمه و انتشار چاپ جدید الاثار الباقیه به زبان‌های اروپایی از ضرورت‌هایی است که انجام آن برای کشورمان افتخار آفرین خواهد بود و مسلماً اگر در کشور توان آن را نداشته باشیم دیگران گوی سبقت را از ما خواهند ربود.

ایراد بنی اسرائیلی سوم آنکه: در کتابی که بنا به ضرورت و به ناچار در سطح بسیار وسیعی از واجنویسی یا آوانویسی استفاده شده است عدم به کارگیری یک شیوه واحد موجب شده است که برای حرف «ث»، حروف لاتین به صورت‌های s, s, t, t, th و برای حرف «ذ» حروف z, dh و Z در سراسر کتاب حتی برای یک واژه واحد به کار گرفته شد. مواردی که نوشته شد نیاز به استناد به صفحه خاص و یا واژه واحد به کار گرفته شود. مواردی که نوشته شد نیاز به استناد به صفحه خاص و یا واژه خاصی ندارد و کافی است صفحه عنوان انگلیسی کتاب و با روی جلد پشت کتاب را با سطر اول Preface (ص ۹۰۰) مقایسه فرمایند. روی جلد پشت کتاب و صفحه عنوان انگلیسی نوشته شده است AL-ATRAL BAQIYH در حالی که در سطر اول Preface (ص ۹۰۰) Ataro al Baqiya با یک حرف «O» اضافی چاپ شده است و حرف «h» از آخر Baqiya حذف گردیده است. افزون بر این علی‌القاعده و با در نظر گرفتن شیوه آوانویسی که در همین صفحه به کار گرفته شده است، باید بر روی حرف «i» در واژه Baqiy نیز یک تیره گذاشته می‌شده است. در هر صورت به کسانی که به خاطر آن‌ها این گونه آوانویسی‌ها در کتاب به کار برده شده است باید گفته شود که Baqiya یا Baqiyah کدام یک صحیح است. در صفحه عنوان انگلیسی و حتی پشت جلد آخر کتاب در زیر حرف «h» در نام AbuRayhan (ابوریحان) Muhammad (محمد) Ahmad (احمد) نقطه گذاشته‌اند تا نماینده حرف «ح» ی «حطی» باشد و با «هوز» که برای آن نیز حرف «h» را بدون نقطه در زیر آن به کار برده‌اند (نگاه کنید به: Baqiyah [باقیه] و Xaliyah [خالیه] به روی جلد پشت و Hamadani [همدانی]، ص ۸۹۹) اشتباه نشود و حال آنکه در سطر دوم صفحه Preface (ص ۹۰۰) حرف «h» در همان نام ابوریحان نقطه ندارد. در سطر سوم (ص ۹۰۰) حرف تعریف the پیش از واژه behalf زاید است و در سطر چهارم (ص ۹۰۰) حرف O بین دو واژه Shams, al اضافی است و در همین سطر حرف «i» در آخر M'ali (معالی) با یک تیره بر روی آن باید نوشته می‌شده است و الی آخر.

اگر این ایرادهای بی‌حقیقت بنی اسرائیلی به این گونه قلمی می‌شود، نخست به این دلیل است که با توجه به کار عظیمی که ویراستار و ناشر انجام داده‌اند، همه ایرادهای مذکور ذره‌ای از عظمت کار و اعتبار ویراستار و ناشر کم نمی‌کند و دوم آنکه در دست نبودن یک

شیوه علمی و دقیق که بتواند برای حرف نویسی و آوانویسی هر دو پاسخگو باشد، سال‌هاست که گریبانگیر همه مؤلفان و ناشران مملکت است و اقرار می‌کنم در چند تالیفی که مرتکب شده‌ام نواقصی از این دست صد چندان است.

در کتابهای الجواهر فی الجواهر، ابوریحان محمد بن احمد البیرونی، تحقیق: یوسف الهادی، مرکز نشر میراث مکتوب، تهران ۱۳۷۴؛ کتاب الاذوار فی الموسیقی صقی‌الدین عبدالمؤمن... بغدادی، به اهتمام: آریو رستمی، مرکز نشر میراث مکتوب، ۱۳۸۰؛ ترجمه المدخل الی علم احکام النجوم، ابونصر حسن بن علی قمی، تصحیح و تحقیق: جلیل اخوان زنجانی، مرکز نشر میراث مکتوب، ۱۳۷۵؛ شرح ثمره بظلمیوس در احکام نجوم، شارح خواجه نصیرالدین طوسی، مقدمه، تصحیح و تحقیق: جلیل اخوان زنجانی، مرکز نشر میراث مکتوب، ۱۳۷۸؛ تورقی کردم ایرادهایی که برای آوانویسی چاپ جدید الاثار الباقیه از نظر خوانندگان ارجمند گذشت، درباره هر چهار کتاب کم و بیش صادق است. عنایت فرمایند که این ضرورت نباید نادیده گرفته شود که هم‌اکنون (فردا بسیار دیر است) مرکز نشر میراث مکتوب باید برای تدوین یک شیوه علمی و دقیق آوانویسی واژه‌ها و نام‌های فارسی و عربی به حروف الفبای لاتین و برگردان حروف الفبای لاتین به حروف الفبای فارسی اقدام نمایند. پذیرفته نیست در حالی که در یکی از انتشارات مرکز نشر میراث مکتوب نام پرآوازه مصحح و مترجم آثار بیرونی کبیر به این شکل ادوارد زاخاوی (الاثار چاپ جدید) نوشته شده است در اثر دیگری این نام معروف و جا افتاده در فرهنگ و ادب فارسی را ادوارد سخاوی (الجواهر، صص ۳، ۵۱۲) بنویسند و یا در اثری برای فرزند ابن (کتاب الاذوار فی الموسیقی و الاثار چاپ جدید) و در اثر دیگری Ebn - e (الجواهر) مرقوم فرمایند. اگر مرکز نشر میراث مکتوب و یا هر مؤسسه فرهنگی دیگری اقدام به مطالعه و تدوین یک شیوه دقیق علمی آوانویسی و حرف نویسی کند، شیوه جدید حداقل باید دارای مشخصات زیر باشد: نخست آن که با ترم افزارهای کامپیوتری (رایانه‌ای) به سادگی قابل اجرا باشد. دوم آن که از اعراب گذاری بر روی حروف و در کنار و زیر آن‌ها که عامل اصلی اشتباهات در آوانویسی‌ها و حرف‌نویسی‌ها است و موجب کندی روند چاپ می‌شود، حتی‌المقدور اجتناب گردد. و سوم آن که با به کار بردن یک شیوه واحد خواننده اثر بتواند تلفظ صحیح واژه‌ها و نام‌ها را ادا کند و از سوی دیگر املائی آن‌ها را به درستی بنویسد.^۷

ایراد بنی اسرائیلی چهارم آنکه: در فهرست مطالب کتاب برای هر گفتار یا به نوشته خود بیرونی القول، ویراستار محترم عنوان فرگرد با ارقام رومی که ترتیب آن‌ها را مشخص می‌کند، انتخاب فرموده‌اند. واژه فرگرد «اوستایی» با ارقام «رومی» و اعداد «عربی» هر سه در سر صفحه‌های زوج برای تعیین فصلی که در آن صفحه بحث آن مطرح

الأثار الباقية عن القرن الحالیه

أبو زین محمد بن أحمد نابرونی

۲۶۱ - ۴۴۰ هـ

تخون و قلیق
پروزادکافی

است، تکرار شده است. این در حالی است که سرفصل‌های کتاب با کوتاه نوشت Chapter انگلیسی به معنی فصل یعنی Ch و ارقام «رومی» از هم جدا شده‌اند. به نظر می‌رسد که اگر در تمامی مواردی که ذکر شد، همان‌القول با ارقام عربی تکرار می‌شد نه تنها سازگاری و همسانی و یا آن ویژگی که انگلیسی‌ها به آن Consistency می‌گویند و باید در هر کتابی مراعات شود، در سراسر کتاب حفظ می‌شد، اصالت یک اثر هزار ساله بیش از این محفوظ می‌ماند. شاید به همین دلیل حفظ اصالت اثر بوده است که زنده یاد دکتر زاخائو بر متن عربی کتاب نه فهرستی افزوده است و نه فصول آن را که خود بیرونی یکسره و پیوسته با یکدیگر آورده جدا فرموده است.^۸

ایراد بنی اسرائیلی پنجم آن است که:

برخی از جدول‌های چاپ جدید الاثار الباقیه در فرگرد VI (Ch. VI) با جدول‌های کتاب الاثار الباقیه در گفتار «القول علی استخراج التواریخ بعضیها من بعضی...» چاپ زاخائو تفاوت‌هایی به شرح زیر دارد:

۱. در جدول نام پادشاهان و فرمانروایان ملوک اثور (صص ۹۷-۹۴ ط، ۸۶-۸۵ طز)،^{۱۰} بابل (ص ۹۸ ط، ۸۷ طز)، کلدانیین (صص ۱۰۱-۹۸ ط، ۸۹-۸۸ طز)، قبط (صص ۱۰۳-۱۰۱ ط، ۹۱-۹۰ طز)، مقدونیه (صص ۱۰۵-۱۰۴ ط، ۹۲ طز)، روم (صص ۱۰۸-۱۰۶ ط، ۹۴-۹۳ طز) نصرانیه (صص ۱۱۱-۱۰۸ ط، ۹۵-۹۶ طز)، قسطنطنیه (صص ۱۱۳-۱۱۱ ط، ۹۸-۹۷ طز)، فارس (صص ۱۲۷-۱۲۵ ط، ۱۱۱-۱۱۰ طز) ویراستار دانشمند در مقابل نام فرمانروایان، نامی را که در جهان، امروزه برای آن‌ها کم و بیش پذیرفته شده است با حروف لاتین در میان قلاب‌ها [] به نشان افزوده‌هایی بر متن کتاب در جدول‌ها افزوده‌اند. دوران فرمانروایی هر یک با ارقام لاتینی و کوتاه نوشت Before Christ (B.C.) و گاه در کنار آن شماره یادداشتی با اعداد لاتین در گیرک‌ها آمده است. از هر فضایی برای جلوگیری از افزایش حجم کتاب از یک سو و کمک به خوانندگان کتاب و محققان در دستیابی به اطلاعات تکمیلی به خوبی استفاده شده است، لیکن این مقدار از حروف لاتین و ارقام فرنگی در یک متن اصیل هزار ساله نامأنوس است، و علی‌القاعده جای این گونه اطلاعات تکمیلی در پانویس صفحات و یا در یادداشت‌های تعلیقی می‌باشد. مطالبی که گفته شد در مورد آوانویسی‌هایی که در متن بین کمانک‌ها آمده است نیز صادق است.

۲. در سمت راست نام پادشاهان هر قومی در چاپ جدید الاثار الباقیه (صص ۱۷۳-۸۲) ستون شماره‌های ترتیبی به متن اصلی اضافه

شده است که چاپ زاخائو (صص ۱۳۴-۷۳) فاقد آن است و تنها نسخه دستنویسی که از الاثار الباقیه به نشان (Rich Collection) Add. 7491 شخصاً در موزه بریتانیا دیده‌ام و یکی از نسخه‌های اساس چاپ زاخائو بوده است. فاقد چنین ستونی با شماره‌های ترتیبی است. آقای دکتر اذکایی در هاشم صفحات جدول‌های نام فرمانروایان، کوتاه نوشت طبع زاخائو (= طز) را مرقوم فرموده‌اند که در آن چاپ چنین ستونی وجود ندارد. شاید ویراستار دانشمند برای سهولت استفاده از جدول‌های مذکور و کمک به خوانندگان شخصاً این ستون را افزوده‌اند. باید اضافه کنم که نشانه‌های نسخه‌های خطی در موزه‌ها و کتابخانه‌های خارج از کشور هرگز نباید ترجمه و اعداد و ارقام

و سایر مشخصات شماره‌بازایی کتاب به فارسی برگردانده شود. (نگاه کنید به بیرونی، اذکایی ص).

۳. اگر چه قرار نداریم که امتیازات چاپ جدید الاثار الباقیه را در این جا بازگو کنیم و کاری به عظمت آن، فرصت درازی را می‌طلبد لیکن یکی دیگر از تفاوت‌های جدول‌های چاپ جدید با چاپ زاخائو آن است که: ویراستار محترم جدول‌های مذکور را از یک سو با قانون مسعودی مقابله فرموده‌اند و از سوی دیگر با افزوده‌هایی که از منابع و مأخذ موثق به دست آورده‌اند، جدول‌ها را تکمیل و بیش از پیش مفید ساخته‌اند. اکنون که پنج ایراد بنی اسرائیلی بر کتابی که به حقیقت یکی از آثار ماندگار و یکی از مهمترین نمونه‌های والای ویراستاری و چاپ متون اصیل به شمار می‌رود، وارد کردیم با سه پیشنهاد که در صورت تحقق، کتاب الاثار الباقیه جایگاه و منزلت رفیع و والایی را که باید در تاریخ علم و فرهنگ و تمدن این مرز و بوم داشته باشد می‌یابد، از گناهی که با ایراد به کار سترگ عالمی فرزانه که به حقیقت کاری کارستان ارائه کرده است و به دوستی او مفتخرم تا حدی می‌کاهم. پیشنهاد اول: اکنون که متن عربی الاثار الباقیه به بهترین شکل ممکن با استفاده از منابع و مأخذ موثق بسیار و مقابله با دیگر آثار بیرونی کبیر، با زحمت فراوان چهار ساله بل چهل ساله ویراستار فاضل اثر، که بی اغراق ذوالفنون است، و همت والای «مرکز نشر میراث مکتوب» منتشر شده است از ویراستار اثر باید خواست که نسبت به ترجمه فارسی آن نیز اقدام فرمایند.

کسانی که با الاثار الباقیه بیرونی سر و کار دارند به خوبی می‌دانند که مقدمه آلمانی عربی زاخائو بر متن کتاب الاثار الباقیه (صص LXXIII) از آن جمله پژوهش‌هایی است که به رغم تحقیقات بسیار دقیق و

عالمانه‌ای که در طول ۱۲۵ سال گذشته دربارهٔ بیرونی کبیر و آثار او منتشر شده است تا به امروز اعتبار خود را حفظ کرده است و از امهات مراجع برای شناخت بیرونی و آثار او به شمار می‌رود. شایسته است ویراستار دانشمند چاپ جدید کتاب الاثار الباقیه اگر نسبت به ترجمه فارسی کتاب اقدام فرمودند، مقدمهٔ زاخائو را نیز به همان صورت اولیه ترجمه و با اصلاحات و توضیحات لازم در پانوشته‌ها بر چاپ فارسی کتاب اضافه فرمایند.

پی‌نوشتها:

۱. Dr. C. Edward SACHEU.
۲. ابی الریحان محمد بن احمد البیرونی الخوارزمی، الاثار الباقیه عن القرون الخالیه، به اهتمام ادوارد زاخائو، لندن ۱۸۷۸.
3. Al Biruni, The Chronology of Ancient Nations, An English Version of the Arabic Text of the "Ather -ul -Bakiya of Al Biruni", or Vestiges of the Post". Collected and Reduced to the writing by He Author in A.H. 390-1, A.D. 1000. Tranlated and Edited with Notes and Index, by Dr. C. Edourd Seelau. London 1879.
۴. ابوریحان بیرونی، آثارالباقیه، ترجمهٔ اکبر دانا سرشت، تهران، چاپ اول ۱۳۲۱، چاپ دوم ۱۳۵۲.
۵. در صفحهٔ ۵۸۶، پاراگراف دو، سطر یک طلیسان چاپ شده است، طلیسان صحیح است.
۶. ابوریحان محمد بن احمد بیرونی خوارزمی، التفهیم لاولئیل صناعة التنجیم، به تصحیح جلال‌الدین همایی، تهران ۱۳۱۸؛ با تجدید نظر و تعلیقات و مقدمهٔ تازه، تهران ۱۳۴۲.
۷. این اصلا نیز همواره باید در نظر داشت که آوانویسی و آوانگاری نام اشخاص و آثاری که تألیف، ترجمه یا تصحیح کرده‌اند، باید به همان صورتی که مؤلف، مترجم یا ویراستار و مصحح نوشته‌اند در هر حال حفظ شود.
۹. زاخائو نه تنها پیش‌گفتار (Vorwort؛ صص ۷- III) و مقدمه یا مدخل؛ شرح حال بیرونی (Einleitung صص IX - LxxIII) و فهرست کتاب (der Capitel Verzeichniss؛ بدون شمارهٔ صفحه) و نمایهٔ آلمانی (Real - Index؛ صص 23 - 1) از متن کتاب جداگانه آورده است با آوردن نمایهٔ عربی (Arabischer؛ صص ۳۰ - ۲۳) به صورت جداگانه و با شمارهٔ مستقل صفحات آن نشان داده است که متن نسخه‌های خطی فاقد نمایه بوده است.
۹. به پیروی از کتاب الاثار الباقیه چاپ جدید، طرز برای طبع زاخائو و طلا برای طبع ادکایی به کار برده شده است.
۱۰. بیرونی، ابوریحان محمد بن احمد، القانون المسعودی (دائرةالمعارف علم نجوم)، از انتشارات دائرةالمعارف عثمانیه، با مقدمهٔ بارانی، ۳ جلد، حیدرآباد دکن، ۱۳۷۳ ه. پ. ق/ ۱۹۵۶ م.

11. Abu Reyhan Muhammad Ibn-i Ahmad Al-Biruni "Alberum India; (an account of the religion, philosophy, eitaotu, geography, chnonology, atronomy, customs, laws and atrology of India about A.D. 1030): Tranl. E.C.Sacheu 2 vols., London 1910.

پیشنهاد دوم: محققان و پژوهشگرانی که دربارهٔ گاه‌شماری‌های مردم روزگار باستان و گاه‌شماری‌های مذاهب بزرگ تحقیق می‌کنند و از آن جمله است نویسندهٔ این سطور که سال‌هاست کتابی را با عنوان تاریخ تاریخ مردم جهان یا گاه‌شماری‌های مذاهب بزرگ در دست تألیف دارد، از مراجعه به کتاب الاثار الباقیه بی‌نیاز نیستند. در هر کتابی که موضوع آن گاه‌شماری باشد، در هر کجای جهان و به هر زبانی منتشر شود الاثار الباقیه و قانون مسعودی^{۱۰} بیرونی، از امهات مراجع آن کتاب است. ترجمهٔ انگلیسی الاثار الباقیه به قلم شادروان زاخائو و در سطح محدودتری، قانون مسعودی مورد مراجعهٔ غالب محققان اروپایی است و حتی ایرانیان عربی‌دان و انگلیسی‌دان به دلیل بیان ساده و بی‌تکلف مطالب پیچیدهٔ کتاب الاثار الباقیه به وسیلهٔ زاخائو به زبان انگلیسی از مراجعه به آن کتاب بی‌نیاز نیستند. بنابراین اکنون شایسته است که ترجمهٔ انگلیسی الاثار الباقیه به قلم زاخائو نیز با ویراستاری جناب آقای دکتر ادکایی بر اساس چاپ جدید، چاپ و در سراسر جهان منتشر گردد.

پیشنهاد سوم: زنده یاد دکتر ادوارد زاخائو با چاپ کتاب الاثار الباقیه و ملالهند ابوریحان بیرونی، یکی از بزرگترین دانشمندان این مرز و بوم را که نزدیک به ۹۰۰ سال به فراموشی سپرده شده بود، حیاتی دوباره بخشید و او را برای همیشه زنده و جاوید ساخت. زاخائو با معرفی بیرونی کبیر به جهانیان به حقیقت برای ملت ایران کسب افتخار کرد و تمدن و فرهنگ و عمق دانش را در هزار سال پیش در این مرز و بوم، به جهانیان نشان داد. اکنون جا دارد در یکی از دانشگاه‌های لندن، برلین و یا زادگاه او و یا در هر سه محل که به گونه‌ای در افتخارات زاخائو سهیم‌اند از وی تجلیل گردد. پیش از آن باید تحقیق ملالهند، ۱۱ و الاثار الباقیه انگلیسی و فارسی چاپ و منتشر شده باشد و کسانی که در آن جلسات حضور می‌یابند نه زبان انگلیسی و نه زبان آلمانی بدانند (البته زبان عربی بلامانع است) و نام بیرونی و زاخائو را در آن جلسه برای اولین بار بشنوند.